

Ольга ЛОБОВА,
доктор педагогічних наук, професор
(Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка)

Тематичне планування уроків музичного мистецтва в 4 класі

Стаття містить стислі рекомендації щодо структурування змісту музичної освіти учнів 4 класу згідно з чинними нормативними документами.

Матеріал статті допоможе вчителю методично

правильно організувати і змістовно провести уроки за підручником О.Лобової "Музичне мистецтво. 4 клас", що виданий для учнів загальноосвітніх навчальних закладів України (Київ, "Школяр", 2015).

Тематичне планування уроків у 4 класі відбувається на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, базової програми з музичного мистецтва для 1–4 класів і варіативної авторської концепції, яка є переможцем Всеукраїнського конкурсу підручників для початкової школи.

Згідно з цією концепцією, у підручниках повністю збережено основні тематичні лінії та обсяг змісту Базової програми, проте передбачено його інноваційне структурування на засадах максимальної відповідності Державному стандарту щодо порядку подання навчального матеріалу:

- 1 клас – музичне мистецтво та його роль у житті людини (пропедевтичне ознайомлення);
- 2 клас – джерела й розмаїття музичних творів; музична мова та розвиток музики;
- 3 клас – провідні музичні жанри (пісня, танець, марш) і прості форми їх втілення;
- 4 клас – основні жанри вокальної та інструментальної музики; зв'язок музики різних жанрів і різних народів.

При цьому різні аспекти взаємозв'язку музики з іншими видами мистецтва та засоби виконання музики послідовно розглядаються протягом усього курсу вивчення музичного мистецтва у початковій школі. Так само наскрізно відбувається й ознайомлення з народною та професійною музикою України.

Навчальний матеріал чітко розподілено за семестрами й доповнено привабливими для дітей назвами тематичних блоків:

Клас	Семестр	Тематичні блоки	Кількість годин
1	I	Музика – мистецтво звуків	16
		Музика навколо нас	19
2	I	Світ музичних творів	16
		Мова та розвиток музики	19
3	I	В гостях у пісні	16
		Запрошують танець і марш	19
4	I	Стежинами музичних жанрів	16
		Мистецтво без меж і кордонів	19

Зміст підручника для 4 класу спрямовано на узагальнення та поглиблення знань учнів про основні жанри вокальної й інструментальної музики (пісня, романс, п'єса, симфонія, концерт, опера, балет тощо) в українському та зарубіжному мистецтві; формування елементарних уявлень про зв'язок музики різних жанрів і народів; усвідомлення ролі музики в житті людини.

Педагогічна доцільність такого структурування навчального матеріалу в авторській концепції зумовлена дидактичними принципами науковості, систематичності, послідовного підвищення ступеня складності й прагненням до більш логічного та цілісного подання змісту загальної музичної освіти.

Згідно з цим, музична освіта четвертокласників конкретизується в двох тематичних розділах: 1 семестр – "Стежинами музичних жанрів" (16 год); 2 семестр – "Мистецтво без меж і кордонів" (19 год). Зміст навчального матеріалу підручника розташовано таким чином:

Перший семестр Стежинами музичних жанрів

- Розмаїття музичного мистецтва та його роль у житті людини.

- Поняття про музичні жанри та основи їх класифікації (повторення та поглиблення).

- Вокальна музика та засоби її виконання. Основні вокальні жанри: пісня, романс, гімн, хор тощо. Вокальна музика в українському фольклорі. Синтез різних музичних жанрів у опері.

- Інструментальна музика, її різновиди та засоби виконання. Основні інструментальні жанри: п'єса, прелюдія, рапсодія, сюїта, концерт, симфонія тощо. Інструментальна музика в українському фольклорі. Взаємозв'язок музичних жанрів і мистецтв у балеті.

- Емоційно-образний, мелодичний, динамічний, темповий, тембровий розвиток вокальної та інструментальної музики.

Другий семестр Мистецтво без меж і кордонів

- Музика – "найвиразніша мова" спілкування. Виразальні властивості та засоби музичного мистецтва.

- Взаємозв'язки музики: народної та професійної; вокальної й інструментальної; пісенної, танцювальної, маршової; різних жанрів, часів і народів.

- Зв'язок музики з іншими мистецтвами (загальне ознайомлення).

- Поняття про духовну музику.

- Музичне мистецтво України – частина світової музичної культури.

- Роль музичного мистецтва в житті людини (узагальнення).

Зміст навчального матеріалу передбачає послідовне ознайомлення учнів зі зразками тематично дібраних народних і професійних, сучасних і класичних творів для слухання і виконання, які надають можливість не лише дізнатися про розмаїття музичних жанрів, а й відчутти взаємні зв'язки народної та професійної, вокальної та інструментальної музики, музичної творчості різних народів, часів тощо.

Нагадаємо, що ознайомлення з основними музичними жанрами було розпочате ще у першому класі, у тематичному розділі "Музичні країни", і тривало протягом наступних років навчання, тому вивчення нового матеріалу ґрунтується на попередньому музичному досвіді школярів.

Розподіл навчального матеріалу у підручнику зручний для використання: кожному уроку відповідає одна навчальна тема, а для тематичного контролю подано 4 комплекси "10 завдань для перевірки знань".

Тематичне планування уроків музичного мистецтва в 4 класі відображено у таблиці, яка дозволяє наочно простежити порядок подання навчальних тем, творів для слухання і виконання, введення музичних понять і термінів (див. табл.). При цьому твори для слухання та виконання подаються варіативно, що надає можливість їх вільного вибору. Наприклад, пісні, запропоновані до кожної навчальної теми, можна обирати за традиційним принципом:

вивчення нової пісні – через урок (на вибір учителя та учнів).

Слід враховувати й те, що у таблиці представлено лише провідні види музично-творчої діяльності (сприймання та обговорення музичних творів, розуміння і виконання пісень), які є обов'язковими для кожного уроку. Більш "дрібні", проте не менш важливі форми роботи, – вхід до класу і вихід під музику, розспівування, вокальні, ритмічні та пластичні вправи, дидактичні ігри, різні види елементарного музикування тощо – мають бути присутні на кожному або переважній більшості уроків і плануватися вчителем в умовах конкретного навчального процесу.

Тематичне планування уроків музичного мистецтва в 4 класі

**Перший семестр. Стежинами музичних жанрів
(16 годин)**

№	Тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (на вибір)
1	Твій друг – музика	Розмаїття музичного мистецтва. Основні види музики	Віночок українських народних мелодій	"Музика рідного дому", муз. <i>О. Злотника</i> , сл. <i>О. Вратарьова</i>
2	Казка про музичні краплини	Музичний жанр. Пісня, танець і марш – головні музичні жанри.	<i>А. Вівальді</i> . "Осінь" з циклу "Пори року" (фрагмент)	Поспівка "Музичні звуки граються", "Вперше Осінь йшла до школи", сл. і муз. <i>О. Лобової</i>
3	Жила-була пісенька	Пісня – найперший музичний жанр. Поняття про камерну музику	Пісні у виконанні українських співаків (<i>Р. Кириченко</i> , <i>Н. Матвієнко</i> , <i>А. Солов'яненко</i> , <i>Д. Гнатюк</i>)	"Господарство", <i>українська народна пісня</i>
4	Вокальними стежинами	Жанри вокальної музики. Романс	<i>О. Аляб'єв</i> . "Соловей" <i>В. А. Моцарт</i> . "Романс" з "Маленької нічної музики"	"Не щебечи, соловейку", муз. <i>М. Глинки</i> , сл. <i>В. Забіли</i>
5	У єдності співочих голосів	Хор. Жанри хорової музики	<i>М. Лисенко</i> . "Молитва за Україну". Хорові обробки народних пісень на вибір	"Немає України без калини", муз. <i>М. Ведмедері</i> , сл. <i>Г. Клок</i>
6	Царина вокального мистецтва	Оперний жанр. Побудова і основні номери оперної вистави	<i>Ж. Бізе</i> . Увертюра. Хор хлопчиків (з опери "Кармен"). Фрагменти дитячої опери на вибір	Камертон <i>Норвезька народна пісня</i>
7	Підсумковий урок	Виконання комплексу "10 завдань для перевірки знань"	Слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	Виконання поспівок та пісень на вибір, музично-дидактичні ігри
8	Резервний урок	Узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	Слухання музичних творів за вибором учителя та учнів	Різні види музично-творчої діяльності на вибір; концертне виконання пісень
9	Дзвінки таємниці	Інструментальна музика. П'єса	<i>Українські трієсті музики</i>	"Нічні музики", муз. <i>В. Прихожая</i> , сл. <i>Т. Сая</i>
10	Один інструмент: це багато чи мало?	Сольні жанри інструментальної музики. Каприс. Кампанела. Прелюдія	<i>Н. Паганіні</i> . "Каприс № 24", "Кампанела". <i>Ф. Шопен</i> . Прелюдії № 4 і 7	"Навчайте мене музики", муз. <i>С. Гаврилова</i> , сл. <i>Р. Алдоніної</i>
11	Інструменти – символи народів	Інструменти різних народів. Інструментальні символи України. Рапсодія	Звучання сопілки та трембіти. <i>Українська народна пісня</i> "Верховино, світку ти наш". <i>Г. Майборода</i> . "Гуцульська рапсодія".	"Верховино, світку ти наш", <i>українська народна пісня</i>

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

№	Тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (на вибір)
12	Стежинами інструментальних жанрів	Жанри сольної та ансамблевої інструментальної музики. Сюїта	<i>К.Дебюссі</i> . "Маленький пастух", "Ляльковий кек-уок" (з сюїти "Дитячий куточок"). <i>К.Сен-Санс</i> . "Карнавал тварин" (п'єси на вибір)	"Хор нашого Яна", <i>естонська народна пісня</i>
13	За наказом чарівної палички	Оркестрова музика. Симфонія. Симфонічний оркестр	<i>Й.Гайдн</i> . Симфонії "Годинник", "Сюрприз" (фрагменти)	"Іжачки зелені", муз. <i>Є.Карпенка</i> , сл. <i>В.Степанова</i>
14	Казковий світ балету	Жанр балету. Побудова та основні номери балетної вистави	<i>А.Хачатурян</i> . "Адажіо" (з балету "Гаяне"). <i>П.Чайковський</i> . "Танець феї Драже" (з балету "Лускунчик")	"Старий рік минає", <i>українська народна щедрівка</i>
15	Підсумковий урок	"10 завдань для перевірки знань"	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Виконання послівок та пісень на вибір, музично-дидактичні ігри
16	Резервний урок	Узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Різні види музично-творчої діяльності на вибір; концертне виконання пісень

Другий семестр. Мистецтво без меж і кордонів (19 годин)

№	Тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (на вибір)
1	Музика – це найвиразніша мова	Виразальні можливості музики. Жанр поеми	<i>Я.Сібеліус</i> . Симфонічна поема "Фінляндія"	"Новорічна пісенька", муз. і сл. <i>Л.Яценка</i>
2	Фольклор і композитор	Фольклор, музичний фольклор. Зв'язки фольклорної та професійної музики	<i>Російська народна пісня</i> "У полі береза стояла". <i>П.Чайковський</i> . Четверта симфонія (Фінал)	"У полі береза стояла", російська народна пісня; "Дударики", муз. <i>С.Ткачука</i> , сл. <i>В.Михайлищук</i>
3	Перетворення жанрів	Фольклорні "запозичення" у професійній музиці. Синтез мистецтв у музично-театральних жанрах	<i>П.Чайковський</i> . "Неаполітанська пісенька" (з "Дитячого альбому"); "Неаполітанський танець" (з балету "Лебедине озеро")	"Ой, ходила дівчина бережком", <i>українська народна пісня</i> ; "Справжній друг", муз. <i>Б.Савельєва</i> , сл. <i>М.Пляцковського</i>
4	Українські мотиви симфоній	Український фольклор у симфонічній музиці	<i>М.Калачевський</i> . "Українська симфонія" (Друга частина). "Симфонія невідомого автора початку ХІХ століття" (Фінал)	"Чом, чом, чом, земле моя", муз. <i>Д.Січинського</i> , сл. <i>В.Лебедової</i>
5	Від веснянки – до концерту	Фольклорні обрядові пісні-веснянки у професійній музиці	<i>Б.Фільц</i> . "Весняне рондо". <i>П.Чайковський</i> . Перший концерт для фортепіано з оркестром (Фінал). <i>Українська народна пісня</i> "Вийди, вийди, Іванку"	"Вийди, вийди, Іванку", <i>українська народна пісня</i> ; "Пісня про усмішку", муз. <i>В.Шайнського</i> , сл. <i>М.Пляцковського</i>
6	Від автора – до автора	Музика і література. Пісня як спільний твір композитора та поета. Транскрипція	"Зоре моя вечірняя", муз. <i>Я.Степового</i> , сл. <i>Т.Шевченка</i> . <i>О.Аляб'єв – Ф.Ліст</i> . "Соловей"	"Зоре моя вечірняя", муз. <i>Я.Степового</i> , сл. <i>Т.Шевченка</i> ; "Щебетала пташечка", <i>українська народна пісня</i>
7	Від прелюдії – до молитви	"Перетворення" інструментальної музики на вокальну	<i>Й.С.Бах</i> . Прелюдія до мажор. <i>Й.С.Бах – Ш.Гуно</i> . "Аве Марія"	"Сонячні краплини", муз. <i>С.Сосніна</i> , сл. <i>І.Вахрушевої</i>
8	Музика малює картину	Зображальні можливості музики. Музика і образотворче мистецтво	<i>І.Шамо</i> . "Трійка" (з циклу "Картини російських живописців"). <i>М.Мусоргський</i> . "Баба Яга", "Балет пташенят, що не	"Це моя Україна", муз. <i>М.Ведмедері</i> , сл. <i>А.Камінчука</i>

№	Тема уроку	Ключові знання та навички	Орієнтовний матеріал для сприймання	Орієнтовний матеріал для співу (на вибір)
			вилупилися" (з сюїти "Картинки з виставки")	
9	<i>Підсумковий урок</i>	Виконання комплексу "10 завдань для перевірки знань"	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Виконання поспівок та пісень на вибір, музично-дидактичні ігри
10	<i>Резервний урок</i>	Узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Різні види музично-творчої діяльності на вибір; концертне виконання пісень
11	Музична слава України	Українська дума та інші музичні символи України. Видатні постаті українського музичного мистецтва	Українська дума на вибір. Ансамбль сопілкарів, троїста музика. Попури: "Ще не вмерла Україна" <i>М.Вербицького</i> ; "Молитва за Україну" <i>М.Лисенка</i> ; "Щедрик" (або інша обробка) <i>М.Леонтовича</i>	"Пісенний віночок" (фрагменти вивчених українських народних пісень). "Наша рідна Україна", муз. <i>Л.Давидової</i> , сл. <i>В.Гринько</i>
12	Без словника і перекладача	Музика – міжнародна мова спілкування. "Інтернаціональні" зв'язки народної та професійної музики різних країн	"Чардаш". Угорський народний танець. <i>Й.Брамс</i> . "Угорські танці"	Дитячі пісні різних народів. "Золоте весілля", муз. <i>Р.Паулса</i> , сл. <i>І.Резніка</i>
13	Музика мандрує світом	Фольклор різних народів у творчості композиторів-класиків. Музика у світі мистецтв (скульптура, мультиплікація)	Венеціанська баркарола (на вибір). <i>М.Лисенко</i> . "Баркарола". "Хота", іспанський народний танець. <i>М.Глінка</i> . "Арагонська хота"	"Пісенька друзів", муз. <i>Г.Гладкова</i> , сл. <i>Ю.Ентіна</i>
14	Мистецтво, що єднає душі	Жанри духовної музики	<i>С.Рахманінов</i> . "Богородице, діво, радуйся" (з хорового циклу "Всенощне..."). <i>Г.Аллеґрі</i> "Мізерере!"	"Молитва", муз. <i>М.Ведмедері</i> , сл. <i>К.Перелісної</i> "Колискова", муз. <i>В.А.Моцарта</i> – <i>Б.Фліса</i> , сл. <i>Ф.Готтера</i>
15	Музичні подорожі у часі	Гене́за музичних інструментів (на прикладі скрипки). Звернення композиторів до музики минулого	<i>С.Рахманінов</i> . "Рапсодія на тему Паганіні". <i>А.Вівальді</i> . "Гроза", <i>В.Мей</i> . "Шторм"	"Цвітуть сади", муз. <i>О.Злотника</i> , сл. <i>М.Сингаївського</i>
16	Українська музика у світі	Українська музика у світовій культурі. Український фольклор у творчості зарубіжних композиторів	<i>Л.Бетховен</i> . "Варіації на українські теми" <i>А.Хачатурян</i> . "Гопак" (з балету "Гаяне"). <i>Н.Петрик</i> . "Небо"	"Калинова Україна", муз. і сл. <i>Н.Май</i>
17	Мелодії останнього дзвінка	Музика як відображення багатобарвності життя	"Чого вчать у школі", муз. <i>В.Шайнського</i> , сл. <i>М.Пляцковського</i>	"Чого вчать у школі", муз. <i>В.Шайнського</i> , сл. <i>М.Пляцковського</i> "Засмутилось кошеня", муз. <i>І.Кириліної</i> , сл. <i>П.Воронька</i>
18	<i>Підсумковий урок</i>	"10 завдань для перевірки знань"	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Виконання поспівок та пісень на вибір, музично-дидактичні ігри
19	<i>Резервний урок</i>	Узагальнення, поглиблення та коригування знань, умінь і навичок	Слухання музичних творів на вибір учителя та учнів	Різні види музично-творчої діяльності на вибір, концертне виконання пісень

Плануючи уроки музичного мистецтва за поданою таблицею, варто мати на увазі, що:

- запропонований план є орієнтовним, тобто вчитель може вносити зміни в розподіл часу на вивчення розділів або тем, залежно від дидактичних

завдань, методичних пріоритетів і рівня підготовленості учнів певного класу;

- усі навчальні теми пов'язані між собою логікою введення до світу музичного мистецтва, а деякі з них мають наскрізний розвиток протягом усього курсу

навчання, поступово збагачуючись і відкриваючи перед школярами нові підходи та взаємозв'язки;

- дидактична насиченість підручника дає змогу визначати педагогічно доцільний обсяг тематичного матеріалу, оптимально добирати і творчо використовувати музичний репертуар для слухання та виконання;

- запропоновані музичні твори для слухання та виконання є орієнтовними та можуть бути замінені іншими (у тому числі етнорегіональними), спрямованими на розкриття тематичного змісту;

- особливу увагу слід приділяти достатньому розмаїттю музично-творчої діяльності учнів, тому урок має складатися з короткотривалих, різнофункціональних і різнорідних видів і форм роботи;

- поданий тематичний план розраховано на одногодинне тижневе навчальне навантаження з музичного мистецтва; збільшення кількості годин

(за рахунок варіативної частини типового навчального плану) дає змогу вивчати предмет глибше.

Більш детальну інформацію щодо організації та тематичного планування музичної освіти третьокласників, зокрема за підручником "Музичне мистецтво", подано у *методичному посібнику "Уроки музичного мистецтва в 4 класі"* (Київ, "Школяр", 2015).

Додатком до посібника є *фонохрестоматія*, що містить аудіозаписи музичних творів для слухання та виконання відповідно до змісту підручника "Музичне мистецтво, 4 клас".

Разом з *підручником і робочим зошитом* ці матеріали продовжують серію навчально-методичних комплектів з музичного мистецтва для учнів 1–4 класів, які сприятимуть формуванню музичної культури, різнобічному розвитку і вихованню дітей.